

УДК 330.341.1.011(477)

ББК 65.01(4Укр)

А66

Рекомендовано

*Вченою радою НДІ інтелектуальної власності НАПрН України
(Протокол № 1 від 27 січня 2015р.)*

*Вченою радою Інституту регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього
НАН України
(Протокол №10 від 24 грудня 2014 р.)*

Рецензенти:

Ю. М. Бажал — завідувач кафедри економічної теорії Національного університету «Києво-Могилянська академія», доктор економічних наук, професор, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки,

О. Є. Кузьмін — директор Навчально-наукового інституту економіки і менеджменту, завідувач кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва Національного університету «Львівська політехніка», доктор економічних наук, професор, заслужений працівник народної освіти України,

А. І. Яковлев — завідувач кафедри економіки та маркетингу Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», доктор економічних наук, професор, заслужений працівник народної освіти України

Андрошук Г. О., Давимука С. А., Федулова Л. І.

А66 Національні інноваційні системи: еволюція, детермінанти результативності : монографія / Г. О. Андрошук, С. А., Давимука Л. І. Федулова. — К.: Парлам. вид-во, 2015. — 512 с.

ISBN 978-966-611-987-5

У монографії розглянуто еволюцію концепції національних інноваційних систем (НІС) та практику їх розбудови на прикладі країн різного рівня економічного розвитку. Визначено характерні тенденції застосування НІС-підходу в державній економічній політиці та обґрунтовано його зв'язок з економічним зростанням і конкурентоспроможністю. Проаналізовано оцінки результативності інноваційних систем у межах методології міжнародних рейтингів і статистичних звітів. З позицій системного підходу розкрито динаміку розвитку НІС в Україні з подальшим визначенням пріоритетних напрямів удосконалення її складових. Розроблено систему програмних заходів щодо реалізації державної інноваційної політики у напрямі забезпечення формування та розвитку інноваційної системи України, адекватної внутрішнім і зовнішнім викликам.

Для науковців, державних службовців, підприємців, викладачів, аспірантів і студентів вищих навчальних закладів.

Літер.: 130.

УДК 330.341.1.011(477)

ББК 65.01(4Укр)

ISBN 978-966-611-987-5

© Г. О. Андрошук, С. А. Давимука, Л. І. Федулова, 2015

© Парламентське видавництво, оригінал-макет, 2015

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ НАЦІОНАЛЬНИХ ІННОВАЦІЙНИХ СИСТЕМ	10
1.1. Науковий базис інноваційного розвитку	10
1.2. Генезис концепції національних інноваційних систем	15
1.3. Організаційно-економічна сутність національної інноваційної системи та принципи її розбудови	26
1.4. Сучасні підходи до розуміння інноваційних систем	32
Розділ 2. НАЦІОНАЛЬНІ ІННОВАЦІЙНІ СИСТЕМИ ДЕЯКИХ КРАЇН	47
2.1. Національна інноваційна система США	48
2.2. Національні інноваційні системи розвинених західноєвропейських країн	59
2.3. Інноваційні системи малих високорозвинених європейських країн	83
2.4. Багаторівнева інноваційна система Європейського Союзу	100
2.5. Інноваційна система Ізраїлю	110
2.6. Національні інноваційні системи деяких азіатських країн	116
2.7. Моделі національних інноваційних систем країн, що не володіють потужним науковим потенціалом	135
2.8. Національні інноваційні системи деяких країн Центральної та Східної Європи	157
Розділ 3. РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНИХ ІННОВАЦІЙНИХ СИСТЕМ ОКРЕМИХ КРАЇН	204
3.1. Міжнародний вимір і порівняння	204
3.2. Тенденції розвитку національних інноваційних систем	240
3.3. Детермінанти розвитку інноваційних систем новітнього укладу	247
3.4. Вплив військової політики на розвиток національних інноваційних систем	255
Розділ 4. ДИНАМІКА РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	266
4.1. Державна інноваційна політика	266
4.2. Освіта	288

4.3. Підсистема генерації і розповсюдження знань	296
4.4. Інфраструктура	304
4.5. Промислове виробництво	310
4.6. Інноваційне підприємництво	328
4.7. Проблеми фінансування національної інноваційної системи	332
4.8. Сильні та слабкі сторони національної інноваційної системи України	336
Розділ 5. ТRENДИ РОЗВИТКУ КОНКУРЕНТО- СПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ	344
Розділ 6. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	369
6.1. Виклики сталому економічному розвитку	369
6.2. Стратегічні напрями інноваційного розвитку	372
6.3. Розвиток окремих підсистем національної інноваційної системи	391
6.3.1. Вища освіта	391
6.3.2. Наука	402
6.3.3. Сфера виробництва	413
6.3.4. Розвиток технологічної інфраструктури	435
6.3.5. Розвиток регіональної інноваційної системи	439
6.3.6. Посилення взаємодії складових національної інноваційної системи	445
6.3.7. Напрями інтеграції в глобальну інноваційну систему	452
Розділ 7. УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ ВЛАСНІСТЮ	455
7.1. Роль інституту інтелектуальної власності в національних інноваційних системах	455
7.2. Державна політика України в сфері інтелектуальної власності	462
7.3. Стан розвитку інтелектуальної власності в Україні	471
7.4. Напрями удосконалення системи управління інтелектуальною власністю	492
ВИСНОВКИ	507

ПЕРЕДМОВА

У сучасному глобалізованому світі інновації відіграють ключову роль і, щоб побудувати ефективну економіку, Україна повинна розвивати інноваційну політику під впливом високої конкуренції, що посилюється в умовах реалізації інтеграційних процесів. Стає очевидним, що економіка країни не зможе конкурувати ані у внутрішньому, ані у зовнішньому середовищі, якщо не стане інноваційною і завдяки цьому більш ефективно відповідатиме на нові виклики.

Світовий досвід показує, що для переведення господарської системи на інноваційний шлях розвитку, побудови економіки, заснованої на знаннях, вільної від експортно-сировинної залежності, з високою динамікою економічного зростання необхідна її радикальна перебудова, подальше освоєння енергоефективних та інших передових (проривних) технологій, істотне збільшення обсягу інвестицій в інноваційну сферу. У цьому контексті, в умовах «загальних глобальних економічних, соціальних і екологічних викликів міжнародне співтовариство визначає комплекс цілей в галузі стійкого розвитку (ЦСР). Зазначені цілі, формулюванням яких займається Організація Об'єднаних Націй разом з широким колом зацікавлених сторін, покликані активізувати зусилля в усьому світі шляхом реалізації конкретних завдань в 2015–2030 рр. у напрямі скорочення масштабів убогості, поліпшення продовольчої безпеки, охорони здоров'я, освіти й пом'якшення наслідків зміни клімату, а також низки інших завдань в економічній, соціальній і екологічній сферах».

В Україні прийнята «Стратегія сталого розвитку України на період до 2020 року», яка визначає цілі, напрями, пріоритети розвитку країни, а також показники досягнення цілей розвитку. Метою реформ визначено досягнення європейських стандартів життя та гідного місця України у світі. «Стратегія-2020» включає в себе 62 реформи. З них пріоритетними визначені вісім реформ та дві програми. Визначено 25 ключових показників успішності розвитку країни щодо енергонезалежності та популяризації України у світі. Головною передумовою реалізації Стратегії є суспільний договір між владою, бізнесом та громадянським суспільством, де кожна сторона має свою зону відповідальності. Згідно із зазначеним документом, при реалізації стратегії інноваційний фактор враховується за вектором гордості й включає, зокрема, Програму розвитку інновацій; розвиток інформаційного суспільства та медіа; реформу державної політики у сфері науки та досліджень; Програму залучення талантів.

АНДРОЩУК Геннадій Олександрович, головний науковий співробітник, завідувач лабораторії правового забезпечення розвитку науки і технологій НДІ інтелектуальної власності Національної академії правових наук України, кандидат економічних наук, доцент, консультант Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти.

Автор (співавтор) проектів основних законів у сфері інтелектуальної власності, науково-технічної та інноваційної діяльності, 25 монографій та понад 400 наукових робіт з економіко-правових проблем інноваційної діяльності, інтелектуальної власності, економічної безпеки, трансферу технологій, 10 винаходів і 87 рацпропозицій в галузі технології машинобудування. Нагороджений почесним знаком Міністерства освіти і науки України «За наукові досягнення», відзначений Подякою Апарату Ради національної безпеки і оборони України, орденом МПА СНД «Содружество», Почесною грамотою Верховної Ради України.

ДАВИМУКА Степан Антонович – провідний науковий співробітник Інституту регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України, доктор економічних наук, кандидат технічних наук, професор, народний депутат України 4, 5, 6-го скликань, заслужений економіст України, лауреат премії ім. акад. Вавилова, нагороджений орденом «За заслуги» III ступеня. -

Основна сфера наукових інтересів: розробка концептуальних теоретичних, методологічних та практичних аспектів приватизації в Україні; основи оцінки результатів і наслідків приватизації підприємства; соціально-економічні проблеми приватизації об'єктів та шляхи їх вирішення; механізми управління акціонерною власністю; регіональні моделі реструктуризації приватизованих об'єктів. Найбільш суттєві теоретичні і практичні результати досліджень автора опубліковані в понад 160 наукових публікаціях, серед них 15 монографій, 22 винаходи.

ФЕДУЛОВА Любов Іванівна – професор кафедри менеджменту Київського національного торговельно-економічного університету, доктор економічних наук, професор, лауреат премії Президії НАН України ім. М. І. Туган-Барановського, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки. Провідний в Україні фахівець з питань розробки теоретико-методологічних та науково-практичних аспектів формування інституційних механізмів науково-технологічного й інноваційного розвитку економіки, член Громадської ради Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти.

Наукові інтереси: інноваційна політика, науково-технологічний розвиток, регіональні інноваційні системи, інноваційний менеджмент. Найбільш суттєві наукові та науково-практичні результати досліджень автора опубліковано в 32 монографіях та понад 400 наукових публікаціях.